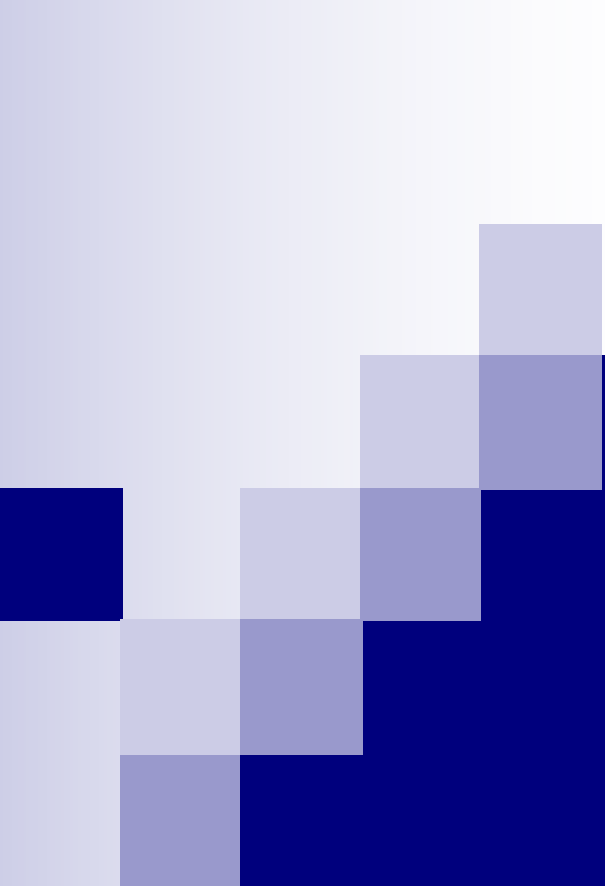

ІСТОРІОГРАФІЯ ЛІНГВІСТИКИ ЯК СКЛАДОВА ЧАСТИНА ТЕОРІЇ МОВИ

TETYANA KOZLOVA

Zaporizhzhya National University
Ukraine

ГОЛОВНІ ПИТАННЯ ТЕМИ

- Історіографія лінгвістики (ІЛ) та теорія мови (ТМ)
- Предмет, завдання і проблеми ЛІ
- Загальна і конкретна ІЛ
- Основні поняття теми
- Лінгвістична традиція. Лінгвістична школа, лінгвістичний напрям.
- Виклики історіографії мовознавства.
- Періодизація мовознавства.

ІСТОРІОГРАФІЯ ЛІНГВІСТИКИ

ТА ТЕОРІЯ МОВИ

***Завдання дослідника історії науки полягає
у розкритті логічної природи кожного
нового кроку в розвитку науки і, таким
чином, у встановленні матеріальної
природи нового відкриття як***

.....

ІСТОРІОГРАФІЯ ЛІНГВІСТИКИ

ТА ТЕОРІЯ МОВИ

*Завдання дослідника історії науки полягає
у розкритті логічної природи кожного
нового кроку в розвитку науки і, таким
чином, у встановленні матеріальної
природи нового відкриття як
певного етапу у пізнанні світу.*

ІСТОРІОГРАФІЯ ЛІНГВІСТИКИ

ТА ТЕОРІЯ МОВИ

СПІЛЬНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ:

- Складові частини однієї дисципліни — теорії мови
- Об'єкт вивчення — інформаційний блок науки про мову

ВІДМІННОСТІ:

ТМ — результати пізнавального процесу

ІЛ — пізнавальний процес

ТМ — дискусійні проблеми, чинники, шляхи їх вирішення

ІЛ — розвиток лінгвістичної думки, формування лінгвістичних традицій

-
- Історія мовознавства — це персоніфікована й драматизована теорія мови, у якій кожне наукове поняття та теоретичне положення має ярлик із зазначенням осіб, дат і конкретних обставин, пов'язаних із їх появою в науці.

ЯКІ ЧИННИКИ УСКЛАДНЮЮТЬ ДОСЛІДЖЕННЯ В ГАЛУЗІ ІСТОРІОГРАФІЇ ЛІНГВІСТИКИ ?

<https://padlet.com/lotsaluck2017/padlet-ifs24boy3qpn3kn1>

ЧИННИКИ, ЯКІ УСКЛАДНЮЮТЬ ДОСЛІДЖЕННЯ В ГАЛУЗІ ІЛ

- Не/визначеність дат і персоналій
- Непрямі докази
- Дискусійність, протилежність поглядів
- Специфіка розвитку лінгвістичної думки
- Складність природи мови та її невід'ємність від розвитку суспільства, її проникненням

“... в усі сфери суспільного буття і суспільної свідомості”

Розкрийте такі чинники

- Багатоманітність джерел
- Неоднозначність термінології
- Суб'єктивність оцінок
- Зв'язок із соціокультурним контекстом
- Мовні бар'єри
- Фрагментарність і втрата матеріалів

Багатоманітність джерел – наукові праці, рецензії, листування, рукописи, усні виступи та інші матеріали, які важко повністю зібрати та систематизувати.

Неоднозначність термінології – різні школи й епохи по-різному визначають одні й ті самі поняття.

Суб'єктивність оцінок – роль науковця чи ідеї часто залежить від позиції дослідника, його наукових переконань і традицій.

Зв'язок із соціокультурним контекстом – розвиток лінгвістичних ідей нерозривно пов'язаний з історичними подіями, політикою, філософією, що потребує міждисциплінарного аналізу.

Мовні бар'єри – значна частина джерел написана різними мовами, що ускладнює їх доступність та інтерпретацію.

Фрагментарність і втрата матеріалів – багато документів, особливо ранніх, не збереглися або доступні лише частково.

ГОЛОВНІ ЗАВДАННЯ ІЛ

- З'ясувати помилковість ідей, теорій тощо
- Зберегти спадковість лінгвістичної думки
- Встановити домінантність та периферійність ідей
- Розкриття **логіки** науки про мову
- Встановлення **зв'язків** МЗ з іншими науками
- Визначення **домінуючих** теорій
- **Періодизація** ІЛУ

ЗАГАЛЬНА ТА КОНКРЕТНА ІЛ

ЗАГАЛЬНА ІЛ

- Розвиток лінгвістики на різних етапах історії людства
- Загальні тенденції

КОНКРЕТНА ІЛ

- Розвиток лінгвістики в окремій країні
- Окремі проблеми

ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ ІІ

- **лінгвістичний напрям**
- **лінгвістична школа**
- **наукова традиція**
- **лінгвістична традиція**
- **етап / період у розвитку лінгвістики**

ЛІНГВІСТИЧНИЙ НАПРЯМ

- Єдність уявлень про мету, завдання та методи

- Об'єкт, предмет, матеріал

Пор.: *американський дескриптивізм* та
психолінгвістичний напрям

ПАРАМЕТР

Дескриптивний напрям

Психологічний напрям

МЕТА

мова в її сучасному стані, незалежно від історії та соціального контексту

як мова функціонує у психіці людини, як відбувається сприйняття та продукування мови

ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ

1. Систематизація мовних явищ (фонетика, морфологія, синтаксис, лексика)
2. Виявлення правил функціонування мови

1. Дослідження мовного сприйняття та розуміння
2. Вивчення психолінгвістичних процесів (мовотворення, пам'ять, увага)

ОСНОВНІ МЕТОДИ

1. Спостереження та опис мовного матеріалу
2. Класифікація та порівняння мовних одиниць

1. Експериментальні методи (тести на сприйняття, реакції, вимова)
2. Спостереження за мовною поведінкою
3. Психофізіологічні методи (реєстрація реакцій, мозкова активність)

ЛІНГВІСТИЧНА ШКОЛА

Група вчених, які дотримуються спільних теоретичних принципів і застосовують схожі методи

- **Необов'язково визначається місцем діяльності наукової групи чи окремих представників**

Пор. фонологічні школи : Празька, Київська, Лондонська, Американська школи

- **Складова лінгвістичного напрямку, але обов'язково належить до домінантного напрямку**

Пор. школи структурного напрямку лінгвістики :

Празький лінгвістичний осередок

Копенгагенська школа

Американська школа дескриптивізму

Фонетична школа

Час/місце

Представники

Головна ідея

Особливості

**Празька
(структурна)**

1920–1930, Прага

**Якобсон,
Трубецкой**

**Фонема =
значуща
одиниця мови**

**Протиставлення
звуків;
функціональна
vs акустична
сторона**

Київська

XX ст., Україна

**Потебня,
Грушевський,**

**Аналіз
фонетичної
системи рідної
мови**

**Алоглосія;
фонетичні
процеси; опис
української
фонології**

Лондонська

**XX ст.,
Великобританія**

Джонс, Кларк

**Артикуляторно-
акустичний
аналіз**

**Розробка IPA;
правильна
артикуляція та
вимова**

**Американська
(генеративна)**

XX ст., США

Чомські, Трейлі

**Генеративна
фонологія;
правила та
структури**

**Формалізація
правил;
взаємозв'язок
синтаксису і
фонології**

НАУКОВА ТРАДИЦІЯ

Збереження певних принципів наукового дослідження та опису мови

- Збереження найважливіших положень та поступовий розвиток, а не копіювання ідей

Принципи текстологічного дослідження

Олександрійська школа → патристика

(Античність)

(Середньовіччя)

- Започаткована конкретним вченим
- Національно-культурна специфіка
- Спільні / схожі характеристики

ІСТОРИЧНО-КУЛЬТУРНА КОНТИНУАЛЬНІСТЬ ЛІНГВІСТИЧНОЇ ДУМКИ

- **Античні** теорії мови
- Концепції **Середньовіччя** та становлення мовознавства як самостійної науки

Європейська лінгвістична традиція

- Порівняльно-історичне мовознавство
- Лінгвофілософські концепції мови у ХІХ ст.
- Молодограматизм та пошуки нових підходів до мови протягом к. ХІХ-поч. ХХ ст.
- Структурно-функційне мовознавство

Американська лінгвістична традиція

ПЕРІОДИЗАЦІЯ ЛІНГВІСТИЧНИХ УЧЕНЬ

- **Античність** - 1-ше тисячоліття до н.е. - III – V ст. н.е.
- **Середньовіччя** - II–III ст. – XVI – поч. XVII ст.
- **Новий час** - XVII – XVIII ст.
- **Порівняльно-історичне мовознавство** –
к. XVIII – XIX ст.
- **Семіотичне мовознавство** –
к. XIX – перша половина XX ст.
- **Антропоцентризм** – друга половина XX ст. - ...

ДВА РІЗНОВИДИ

ЛІНГВІСТИЧНИХ КОНЦЕПЦІЙ

- **СИНТЕЗУЮЧІ** фокусуються на **різних** аспектах об'єкта дослідження (Платон, В.Гумбольдт, О.О.Потебня, Ф.Гийом, Е.Бенвеніст)
- **АСПЕКТУЮЧІ** фокусуються на **окремих** аспектах об'єкта дослідження (античні концепції, А. Шлейхер, Г. Пауль, Ф. де Соссюр, Л. Блумфілд)